

Правничі наукові дослідження

НАУКОВО-ПРАКТИЧНА КОНФЕРЕНЦІЯ
АСПІРАНТІВ, ДОКТОРАНТІВ,
МОЛОДИХ І ДОСВІДЧЕНИХ УЧЕНИХ

24 ЖОВТНЯ

Науково-дослідний інститут приватного права і
підприємництва імені академіка
Ф. Г. Бурчака НАПрН України

2023

НАЦІОНАЛЬНА АКАДЕМІЯ
ПРАВОВИХ НАУК УКРАЇНИ

2

УДК 340.1

П68

Рекомендовано до друку на засіданні Вченої ради Науково-дослідного інституту приватного права і підприємництва імені академіка Ф.Г.Бурчака НАПрН України (протокол № 6 від 28.06.2023 р.)

Редколегія:

Крупчан О. Д., д.ю.н., проф., акад. НАПрН України (голова); Попович Т. Г., к.ю.н., ст. досл. (відп. за випуск); Галянтич М. К., д.ю.н., проф., чл.-кор. НАПрН України, Бобрик В. І., д.ю.н., с.н.с.; Король В. І., д.ю.н., с.н.с.; Нагнибіда В.І., д.ю.н., проф.; Полюхович В. І., д.ю.н., с.н.с.; Сіщук Л. В., к.ю.н., ст. досл.

П 68 Правничі наукові дослідження: збірник наукових праць за матеріалами науково-практичної конференції аспірантів, докторантів, молодих і досвідчених учених (27 травня 2023 р., м. Київ, м. Івано-Франківськ, м. Хмельницький). К: Науково-дослідний інститут приватного права і підприємництва імені академіка Ф.Г. Бурчака, 2023. 77 с. 1 електрон. опт. диск (CD-R).

ISBN 978-617-8084-20-2

Об'єднанні у збірнику наукових праць матеріали (наукові розробки) вчених Науково-дослідного інституту приватного права і підприємництва імені академіка Ф. Г. Бурчака НАПрН України присвячені 30-річчю НАПрН України та окреслюють сучасні виклики в правничих наукових пошуках. У збірнику представлені вибрані матеріалів авторів, що надали згоду на публікацію.

Адресована науковим та науково-педагогічним працівникам вищих навчальних закладів та наукових установ, докторантам, аспірантам, студентам, суддям, адвокатам, нотаріусам, широкому колу фахівців, які цікавляться питаннями наукових досліджень у галузі «Право».

Розповсюдження та тиражування без офіційного дозволу Науково-дослідного інституту приватного права і підприємництва імені академіка Ф. Г. Бурчака НАПрН України забороняється. За достовірність інформації, що міститься в друкованих матеріалах, несуть відповідальність автори.

ISBN 978-617-8084-20-2

© Науково-дослідний Інститут приватного права і підприємництва імені академіка Ф. Г. Бурчака
НАПрН України, 2023

© Автори, 2023

ВИКОРИСТАННЯ ДОСВІДУ ПРАВОВОГО ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ САНАЦІЇ БОРЖНИКА У СПРАВІ ПРО БАНКРУТСТВО У США ТА ФРН

Олександр Циганович, Oleksandr Tsyganovych

аспірант Науково-дослідного інституту приватного права та підприємництва імені академіка Ф. Г. Бурчака НАПрН України, post graduate student Academician F. H. Burchak Scientific-Research Institute of Private Law and Entrepreneurship of NALS of Ukraine

Дослідження має на меті виявлення особливостей правового забезпечення процедур реорганізації і санації у законодавстві ФРН та США. Проаналізовано обидві системи, виокремлено підходи до регулювання відносин у процедурі санації: у США закон є пророборжниковим, в той час як у ФРН законодавець намагається зберегти баланс між інтересами боржника, кредиторів та ринку. У висновку наголошено на необхідності реформування українського законодавства про банкрутство відповідно до реалій сьогодення з використанням зарубіжного досвіду.

Ключові слова: банкрутство, санація, зарубіжний досвід, реформування законодавства у сфері банкрутства.

The purpose of the research is to study the features of the legal support of reorganization procedures in the legislations of Germany and the USA. Both were analyzed, and different approaches to the regulation of the reorganization issue were distinguished: in the USA, the law is debtor-oriented, while in Germany, the legislator tries to maintain a balance between the interests of the debtor, creditors and the market. The conclusion emphasizes the need to reform Ukrainian legislation in the field of bankruptcy in accordance with today's realities with the use of the foreign experience.

Keywords: bankruptcy, reorganization, foreign experience, reforming legislation in the field of bankruptcy.

Важливість інституту банкрутства в рамках сучасної економічної моделі, що склалась в більшості країн світу, зокрема, Україні, не викликає сумніву. Саме від ефективності механізмів, пов'язаних з банкрутством залежать такі питання, як збереження грошової маси в економіці, забезпечення стабільності та вдосконалення економічних відносин всередині держави.

Одним із ключових таких механізмів в розрізі банкрутства виступає санація – комплекс процедур, спрямованих на відновлення платоспроможності суб'єкта господарювання, який, з однієї сторони, дозволяє не лише врятувати боржника від його «вибуття» з економічної арени, але й максимізувати суму повернутих

6

кредиторам коштів. Слід вказати, що широке запровадження реорганізаційних процедур почалось із прийняття в 1978 році Закону США № 95-958 про банкрутство. Цю тенденцію підтримала також Франція. Проте у ФРН продовжується підтримка варіанту прокредиторського законодавства про банкрутство, що передбачає основним інструментом саме ліквідацію [1, с. 164]. Це слід враховувати під час дослідження іноземного законодавства та практики його застосування. Як показує практика, в Україні ефективність механізму санації знаходиться під серйозним сумнівом: ним зловживають для затягування часу, виводу додаткових коштів з підприємства тощо. Саме тому, задля подолання такого роду проблеми, регулююче законодавство повинно змінюватись, в тому числі, запозичуючи найкращі методики з розвинених капіталістичних держав. Тому доцільним є вивчення зарубіжного досвіду функціонування законодавства, що регулює санацію, а саме – відповідних правових інститутів ФРН та США – держав, що не лише демонструють високі показники економічного розвитку, але й мають значний практичний досвід застосування законодавства про банкрутство у кризові періоди.

Вивчення даних правових систем було б найбільш доцільно проводити на основі деяких виділених критеріїв, а саме: суб'єктної орієнтованості законодавства, доступності механізму санації, їхньої дієвості та ефективності на практиці, а також методики проведення «оздоровчих процедур».

США. У США процедури банкрутства регулюються прийнятим ще в 1979 р. Кодексом про банкрутство (далі – Кодекс США). У ньому врегульовано різноманітні процедури, пов'язані з банкрутством, зокрема – ліквідаційну процедуру, різні типи реструктуризації і, звісно – реорганізацію. Аналіз норм даного нормативного акту дозволяє зробити висновок про його спрямованість, перш за все, на забезпечення інтересів боржника, зокрема, відновлення його платоспроможності, запобігання ліквідації.

З положень Кодексу США (зокрема, глави 11, що присвячена реорганізації) бачимо, що для американського законодавства властивий легкий доступ до процедури реорганізації: кодекс не передбачає жодних обмежень або вимог щодо суми боргу чи доходу для підприємства, яке планує відновити свою платоспроможність [2]. Також, варто зазначити, що у більшості випадків при реорганізації сам боржник і залишається керівником компанії (для позначення такого боржника використовується термін «debtor-in-possession» – з англ. «боржник у власності»). Довірена особа (аналог арбітражного керуючого) використовується лише у виключних випадках, коли у справі фігурують факти шахрайства, доведення до банкрутства тощо. Очевидно, що такий підхід також сприяє розширенню потенційного контролю саме боржника за ситуацією, хоча і збільшує ризики зловживання.

З думкою про спрямованість американського Кодексу на захист боржника, зокрема, погоджується Л. Козак. На її думку, основним завданням Кодексу про банкрутство США є допомога боржникові у звільненні від частини боргів та запобіганню ліквідації підприємства. Метою Кодексу є не ліквідація, а реабілітація, відновлення підприємства [3].

Що стосується безпосередньо процедури санації, то для її початку боржник або кредитори мають право запропонувати «план оздоровлення». Протягом перших 120 днів після відкриття провадження відповідне право має лише боржник, що, разом з тенденцією не змінювати керівництво підприємства, ще більше грає на руку потенційному банкруту.

Звісно, план повинен бути затвердженим кредиторами. Однак навіть тут очевидно проглядається проборжниковий підхід Кодексу. Голосування відбувається за класами кредиторів і у випадку, якщо всі класи кредиторів погодили план, він затверджується судом. Однак, законодавство США дозволяє провести так звану процедуру «придушення» – примусового затвердження судом плану санації у випадку, коли хоча б один клас погодив його реалізацію.

Для імплементації плану дозволяється проводити цілий спектр заходів: частковий продаж активів боржника, реорганізацію виробництва, часткову ліквідацію неприбуткових відділів, відмову кредиторів від частини вимог або їх обмін на зобов'язання у майбутньому.

ФРН. Правове регулювання відносин у ФРН у сфері банкрутства і, зокрема, санаційних процедур, здійснюється Законом «Про неспроможність» (далі – Закон ФРН). Він регулює як класичне банкрутство, так і ряд аналогічних процедур, наприклад, як-от, санацію, санаційну ліквідацію тощо.

Незважаючи на те, що у розділі I «Цілі проваджень у справах про банкрутство» Закону ФРН у якості пріоритетної мети вказано задоволення вимог кредиторів, його варто назвати цілком прокредиторським: радше, у німецькій моделі зберігається баланс між інтересами кредиторів і боржника [4].

Власне, аналіз норм наступних розділів розкриває особливості даного збалансованого підходу законодавця. З однієї сторони, німецький Закон дозволяє використання процедури банкрутства (і, в подальшому, санації) за дотримання низки жорстких умов – відсутності ліквідності (яка визначається неспроможністю сплатити 90% боргів), необхідності розв'язання надмірної заборгованості (коли обсяг зобов'язань боржника перевищує обсяг його активів), а також строку у два роки негативної ліквідності.

В інтересах кредиторів грають і окремі механізми процедури банкрутства, як-от визнання недійсності угод, укладених протягом дванадцяти років до відкриття провадження. Крім цього, характерна для процедур ліквідації/санації зміна керівництва підприємства-боржника.

Санація може бути розпочата після відкриття провадження у справі, причому останнє не є заздалегідь зорієнтованим на збереження підприємства. Якщо план не прийнято за три місяці, суд розпочинає ліквідацію.

Сама ж процедура санації у ФРН може початись виключно у випадку згоди кредиторів і бачення ними перспективи врятування власних капіталів. Законодавець висуває вимоги до плану санації – він повинен задовольняти вимоги кредиторів мінімум на 35%, а також бути реальним планом подальшого розвитку підприємства.

Для проведення санації і виплати коштів кредиторам боржник може перерозподіляти свої активи, переводити їх у ліквідні, продавати та брати в оренду засоби виробництва тощо. Законодавство також дозволяє підприємству відстрочити виплати по заборгованості до початку отримання прибутку.

Висновок. Підсумовуючи вищенаведене, варто зазначити, що розвиток інституту банкрутства і санації як його частини, є вкрай важливим для функціонування усієї української економіки, яка в даний час переживає не найпростіші часи. У контексті даного питання використання досвіду розвинутих країн Заходу могло б стати підґрунтям для визначення слабких та сильних сторін вітчизняного законодавства, реформування його відповідно до усталеної світової практики.

Кодекс України з процедур банкрутства тяжіє до захисту, насамперед, інтересів кредиторів. Цьому відповідає і судова практика, яка зосереджена на реалізації майна боржника і його ліквідації. Однак, досвід таких держав, як США та ФРН, показує або прямо протилежний, або більш збалансований підхід. Не в останню чергу це викликано бажанням американського та німецького законодавців забезпечити підтримання економічної стабільності, збереження господарського потенціалу, послаблення соціального навантаження на державу.

Очевидно, рівень стабільності української економіки, потенціал її розвитку та інвестиційний клімат у порівнянні із західними країнами останніми роками (а особливо – після початку повномасштабного вторгнення) був відносно слабким. У зв'язку з цим, реформування законодавства у сфері банкрутства з точки зору балансування інтересів кредиторів і боржника, впровадження більш дієвого та вигідного механізму санації, а також посилення контролю за відповідальними особами видається необхідним для стабілізації економічної ситуації та встановлення довіри вітчизняних і закордонних інвесторів до української правової системи.

Посилання:

1. Богатир В.К. Ліквідаційна процедура – заключна процедура у справах про банкрутство: монографія / В.К. Богатир; за ред. докт. юрид. наук, професора Б.В. Дерев'янка. Одеса: Видавничий дім «Гельветика», 2021. 210 с.

2. United States Bankruptcy Code; 2019 Edition, Michigan Legal Publishing Ltd., 2019, ISBN 9781640020542

3. Козак Л.С., Федорук О.В. Інститут банкрутства як невід’ємний елемент ринкової економіки. Управління проєктами, системний аналіз і логістика. Технічна серія. 2010. Вип. 7. С. 290–294.

4. Insolvenzordnung vom 5. Oktober 1994 (BGBl. I S. 2866), die zuletzt durch Artikel 11 des Gesetzes vom 20. Juli 2022 (BGBl. I S. 1166) geändert worden ist" URL: <https://www.gesetze-im-internet.de/inso/BJNR286600994.html>